

USPOREDBA TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE U KLASIČNIM I ALTERNATIVNIM ŠKOLSKIM SUSTAVIMA

Pavlović, Ludvig

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Kinesiology / Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:117:264154>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-06-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Kinesiology, University of Zagreb - KIFoREP](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KINEZIOLOŠKI FAKULTET

(studij za stjecanje visoke stručne spreme
i stručnog naziva: magistar kineziologije)

Ludvig Pavlović

**USPOREDBA TJELESNE I ZDRAVSTVENE
KULTURE U KLASIČNOM I ALTERNATIVNIM
ŠKOLSKIM SUSTAVIMA**
(diplomski rad)

Mentor:
prof. dr. sc. Dubravka Miljković

Zagreb, ožujak 2019.

Ovim potpisima se potvrđuje da je ovo završna verzija diplomskog rada koja je obranjena pred Povjerenstvom, s unesenim korekcijama koje je Povjerenstvo zahtijevalo na obrani te da je ova tiskana verzija istovjetna elektroničkoj verziji predanoj u Knjižnici.

Mentor: prof.dr.sc. Dubravka Miljković

Student: Ludvig Pavlović

USPOREDBA TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE U KLASIČNOM I ALTERNATIVNIM ŠKOLSKIM SUSTAVIMA

Sažetak:

Kretanje je jedna od najvažnijih karakteristika održavanja stabilnog i uravnoteženog stanja ljudskog organizma te kvalitetne razine zdravlja. S obzirom na to zaključuje se kako je nedostatak kretanja (inaktivnost) značajan patogeno-uvjetovani faktor koji se naziva „hypokinetic disease” (hipokinetička bolest) ili bolest pretjeranog usporavanja pokreta. Inaktivnost uzrokuje probleme u regulaciji krvotoka, pojedine oblike hipertonije, koronarnu insuficijenciju, srčani infarkt, gojaznost, vegetativnu distoniju, atrofiju i dr. Također, velikim razvojem tehnologije, hipokinetičke bolesti su doživjele nagli porast. Inaktivnost je danas uzrokovana prekomjernim korištenjem računala, mobitela, televizije i dr. U ovom radu cilj je utvrditi kako se odgojno-obrazovni sustav nosi s problemom inaktivnosti, posebno kroz organizaciju nastave Tjelesne i zdravstvene kulture te postoji li razlika između klasičnog i alternativnog školskog sustava. Analizirajući klasični i alternativni školski sustav dolazi se do zaključka kako je pristup prema aktivnosti u sustavima drugačiji. U klasičnom školskom sustavu je planom i programom određeno na koji način će se provoditi predmet Tjelesna i zdravstvena kultura, dok se u alternativnim sustavima na više načina, pored predmeta Tjelesne i zdravstvene kulture, pokušava povećati aktivnost djece i mladih, kroz igru, učenje u prirodi i mnoge druge načine.

Ključne riječi: vježbanje, pedagogija, aktivnost, nastava

COMPARISON OF PHYSICAL EDUCATION IN CLASSICAL AND ALTERNATIVE SCHOOL SYSTEMS

Abstract:

Movement is one of the most important characteristics of maintaining stable and balanced condition of human body and high quality of health. Lack of inactivity is a significant pathogenic factor called „hypokinetic disease” or disease of excessive movement slowdown. Inactivity causes problems in blood flow control, some forms of hypertonia, coronary insufficiency, cardiac infarct, obesity, vegetative dystonia, atrophy, etc. Also, high development of hypokinetic disease technology has experienced a sudden increase. Inactivity is caused today by excessive use of computers, cell phones, television, etc. The purpose of this graduate thesis is to determine how the educational system is responsible for the inactivity problem, especially through the organization of physical education, and whether there is a difference between a classical and alternative school system. Analyzing both school systems, it comes to conclusion that access to activities in systems is different. In the classical school system the program determines how the subject of Physical education will be implemented, whereas in alternative systems activity is increased in several ways through playing, learning in nature and many other ways.

Key words: training, pedagogy, activity, class

SADRŽAJ

1. Uvod	7
2. Tjelesna i zdravstvena kultura u klasičnim školskim sustavima	10
2.1. Nastava Tjelesne i zdravstvene kulture	10
2.2. Cilj i uloga Tjelesne i zdravstvene kulture	11
2.3. Plan i program Tjelesne i zdravstvene kulture	12
2.3.1. Ocjenjivanje u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture	13
3. Alternativni školski sustavi	14
3.1. Pedagoška koncepcija Célestina Freineta	14
3.1.1. Biografija Célestinea Freineta	14
3.1.2. Značajni elementi Freinetove pedagogije i teorije škole	15
3.2. Pedagoška koncepcija Marie Montessori	16
3.2.1. Biografija Marie Montessori	16
3.2.2. Osposobljavanje osjetila i kretanje	16
3.2.3. Organizacijska struktura Montessori škola	17
3.2.4. Uloga učitelja i odgajatelje	18
3.2.5. Struktura nastave i ocjenjivanje	18
3.3. Waldorfska pedagogija	19
3.3.1. Biografija Rudolfa Steinera	19
3.3.2. Struktura nastave	20
3.3.3. Ocjenjivanje u waldorfskoj školi	20
3.3.4. Uloga učitelja u waldorfskoj školi	21
3.3.5. Tjelesna kultura u waldorfskoj školi	21
3.4. Pedagogija sv. Ivana don Bosca	23

3.4.1. Biografija Sv. Ivana don Bosca	23
4. Zaključak	24
5. Literatura	25

1. Uvod

Tjelesna i zdravstvena kultura provodi se kroz cijeli odgojno – obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj.

Posljednjih nekoliko godina pojavio se javno-zdravstveni problem vezan uz nedovoljnu tjelesnu aktivnost stanovništva. Posebno zabrinjava činjenica kako je 31% odraslog stanovništva nedovoljno tjelesno aktivno, dok je 2012. godine evidentirano kako je trećina djece i mladih preti (Alić, Petrić i Badrić, 2016). Samim time, potrebno je osvijestiti djecu i mlade te ih podučiti kako se brinuti o svome tijelu i zdravlju. Kineziološke aktivnosti u školi i izvan nje su područje u kojem učenici ne uče mnoge činjenice napamet, nego su orijentirani na svoj tjelesni razvoj (Prskalo, 2004).

Cilj predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura je savladavanje teorijskih i praktičnih znanja koje doprinose razvijanju afirmativnog stava prema tjelesnom vježbanju, spoznaje prema zdravom načinu života te svijesti o vlastitom tijelu. Prednosti koje pruža tjelesna i zdravstvena kultura su mnoge, a neke od njih su: razvoj motoričkih, kognitivnih i funkcionalnih sposobnosti kod učenika, razvoj organizma, doprinosi radnim sposobnostima te razvijanju rada u timu, potiče razvijanje moralnih vrijednosti te sposobnost uvažavanja različitosti. Korištenje prirodnih površina te sportskih objekata prilikom poučavanja uvelike je motivirajuće što olakšava postavljanje ciljeva koji zahtijevaju rad, trud i angažman.

Tjelesna i zdravstvena kultura ima širok raspon vrijednosti, doprinosi razvoju nacionalnog identiteta i očuvanju tradicije (Ministarstvo znanosti i obrazovanja: Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura, 2017).

Tri sata tjedno Tjelesne i zdravstvene kulture nije dovoljno kako bi se razvila zadovoljavajuća tjelesna aktivnost te je potrebno kroz nastavu poticati na što više kinezioloških aktivnosti jer se na taj način implementiraju zdrave navike u život djece i mladih (Andrijašević, 2000).

U razrednoj nastavi u klasičnom školskom sustavu se najčešće provodi nastava s atletskim vježbama kao što su brzo trčanje i ciklička kretanja različitim tempom i mnoge druge. Drugo mjesto po učestalosti zauzimaju gimnastičke vježbe kao što su kolut naprijed i natrag, vis prednji na karikama, stoj na lopaticama i tako dalje. Usavršavanjem ovih vježbi

dijete razvija motoričke sposobnosti koje mu uvelike pomažu pri savladavanju sportskih elemenata (Alić i sur., 2016).

Jednaku važnost kao fizički razvoj u Tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi ima i psihološki razvoj. Uči se igranje u timovima, razvija se samokontrola te igranje po pravilima što potiče da djeca i mladi razvijaju pozitivnu sliku o sebi (Kosinac, 2011).

Razredno – predmetno – satni školski sustav utemeljen je sredinom 17. stoljeća od strane Jana Amosa Komenskog. Sustav se sljedećih 350 godina dopunjavao, ali su se istovremeno javljale težnje da ga se zamijene alternativnim rješenjima, pedagogijama te školama. Najpoznatije od njih su: pedagogija sv. Ivana Bosca, pedagogija Marije Montessori i waldorfska pedagogija Rudolfa Steinera (Miljković, 2009).

Pedagogija sv. Ivana Bosca se temeljila na ljubavi, što je do tada bilo revolucionarno iz razloga što su batine bile glavno odgojno sredstvo i metoda. Definirao je preventivni sustav odgajanja koji se temeljio na vjeri, razumu i ljubaznosti. Njegovo uvjerenje je bilo da odgajatelj sudjeluje u životu mladih, kulturnim i sportskim aktivnostima te u njihovim razgovorima (Miljković, 2009).

Pedagogija liječnice Marije Montessori je imala naglasak na samoodređenju i samoostvarenju. Poticala je brigu za druge i uključivala mlade u različite poslove svakodnevice. Djeci je omogućavala da sami izaberu željenu razinu izazova i da ocjenjuju svoj napredak. Jedna od najvažnijih odrednica učitelja Montessori je da opažaju učenike i na temelju toga odlučuju kada, kako i koliko intervenirati (Miljković, 2009.)

Pedagogija Rudolfa Steinera, još poznatija kao waldorfska pedagogija bazira se na spiritualnoj filozofiji – antropozofiji. Temeljne odrednice waldorfske pedagogije su: ujedinjenje praktičnog, intelektualnog i umjetničkog pristupa u poučavanju predmeta, zatim razvoj tzv. holističkog mišljenja koje uključuje kreativno i analitičko mišljenje. Prema Steineru se djetinjstvo dijeli u sedmogodišnje razvojne stupnjeve s posebnim zahtjevima koje treba poštovati u obrazovanju i odgoju (Miljković, 2009).

Cilj ovog diplomskog rada je pojedinačno opisati klasični i alternativne školske sustave ukazujući na njihove prednosti i mane. Također, definirat će se uloga i način na koji se

provodi Tjelesna i zdravstvena kultura u svakom školskom sustavu s obzirom na njenu važnost u današnjem modernom društvu.

2. Tjelesna i zdravstvena kultura u klasičnim školskim sustavima

Vodeći problem današnjice je pretilost ljudi, a pogotovo mladih. Na zapadu je taj problem izraženiji i samim time ozbiljniji. Mnogi su čimbenici koji utječu na ovaj negativni trend, a najvažniji su loše prehrambene navike te fizička neaktivnost. Također, mladi u sve većoj mjeri koriste modernu tehnologiju te samim time sve više vremena provode u domu, što rezultira fizičkom promjenom kao što je gojaznost i psihičkim promjenama koje rezultiraju zatvaranjem u sebe te okretanjem ka virtualnom svijetu. Tjelesna i zdravstvena kultura je zbog svoje specifičnosti, idealan predmet za otkrivanje potencijala i talenata kod mladih.

Tjelesna aktivnost podrazumijeva rad mišića koji ima svrhu povećanja energetske potrošnje iznad razine stagnacije. Aktivnosti se mogu izvršavati u slobodno vrijeme ili kao dio profesionalne djelatnosti, rekreacijom i sportom. Važno je razlikovati tjelesnu aktivnost od vježbanja. Vježbanje je planirano, strukturirano i sa svrhom te označava jedan od mnogih aspekata tjelesne aktivnosti (Mišigoj-Duraković i sur., 1999).

2.1. Nastava Tjelesne i zdravstvene kulture

Temelj odgojnog obrazovnog sustava je nastavni proces koji je planski organiziran te koji ima određenu zadaću i cilj. Odvija se sustavno i planski pod vodstvom učitelja te sudjelovanjem učenika. Nastava se provodi u skladu s biološkim, psihološkim, socijalnim te pedagoškim zahtjevima suvremene teorije i prakse metodike (Findak, 1996).

Nastavni proces Tjelesne i zdravstvene kulture kao i ostalih predmeta ima svoj tijek, strukturu i pravila. Nastava se u većini slučajeva odvija u dvorani, prostoru koji je površinom veći od ostalih učionica, prilikom vježbanja se koriste razna pomagala i sprave te se teži tome da tijek nastave bude što dinamičniji. Jedna od mogućnosti izvođenja nastave je na otvorenim prirodnim površinama što potiče i motivira učenike pri izvršavanju zadanih ciljeva.

Motorička znanja i vještine koje učenici stječu tijekom ovog nastavnog predmeta razvijaju osjećaj solidarnosti, odgovornosti, samopouzdanja te uvažavanje različitosti. Nastava Tjelesne i zdravstvene kulture je bitna pri stvaranju osobnosti, zdravog i zadovoljnog učenika te uvelike pridonosi ljudskoj potrebi za kretanjem (Ministarstvo znanosti i obrazovanja: Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura, 2017).

2.2. Cilj i uloga Tjelesne i zdravstvene kulture

Koncepcija tjelesnog i zdravstvenog odgojno – obrazovnog područja bazira se na kineziološkom idealu čovjeka koji podrazumijeva harmoničan razvoj, dobro zdravlje te stjecanje znanja koja su neophodna za život i rad u modernom društvu (Findak, 2009).

U suvremenom svijetu prevladava mišljenje da fizički aktivna i psihički sposobna osoba može na ispravan način odgovoriti zahtjevima modernog života i rješavati iznenadne i nepredviđene situacije. Istovremeno, zdravlje i koliko je čovjek tjelesno sposoban uvelike odlučuje o tome kako će iskoristiti i ostvariti potencijal i znanja u svakodnevnom životu. (Findak, 1992).

Prema Findaku (1996), ciljevi nastave Tjelesne i zdravstvene kulture su: a) razvoj zdravstvene kulture učenika s naglaskom na očuvanje vlastitog zdravlja, b) razvoj navike vježbanja i zdravog načina života, c) poticati učenike na slobodno izražavanje te razvijanje kompetencije za samoocjenjivanje te praćenja napretka u radu. Također, od velike važnosti su zadaće Tjelesne i zdravstvene kulture, a to su:

- učenici trebaju biti upoznati sa rastom i razvojem biopsiholoških značajki
- potrebno je razvijati svijest o potencijalnim faktorima ozljeda i bolesti
- razvoj međuljudskih odnosa
- njega higijenskih navika kod učenika
- teorijski i praktično osposobljavati učenike za vježbanje kao dijela života

Potrebno je uzeti u obzir da se s obzirom na dob učenika mijenjaju zadaće te drugačiji razvojni periodi podrazumijevaju drugačije i kompleksnije zadaće.

Uloga Tjelesne i zdravstvene kulture je višestruka te se ugrubo može podijeliti na dva dijela. Prvi dio je zdravstvena vrijednost koja vježbanje stavlja u prvi plan pri očuvanju

zdravlja. Ovaj čimbenik je izrazito važan zbog načina života kojim ljudi žive u modernom dobu. Kada se govori o očuvanju zdravlja, ne misli se samo na odsutnost bolesti, nego i na stanje mentalnog i tjelesnog blagostanja. Prednosti koje daje vježbanje se mogu pogledati sa ekonomskog stajališta. S povećanjem sposobnosti organizma istovremeno raste i radna kompetencija čovjeka te se dolazi do zaključka da osobe koje imaju povećane radne sposobnosti postižu bolje rezultate.

Drugi dio su pedagoške vrijednosti koje se očituju u utjecaju vježbanja na osobine ljudi, moral čovjeka, odgoj i socijalizaciju ličnosti (Findak, 2003). S obzirom na to potrebno je adekvatno izabrati metodu za koju se pretpostavlja kako će na najbolji način rezultirati uspjehom. Zdravlje se mijenja u prostoru i vremenu te nije stalna vrijednost koja je dana po rođenju. Iz toga se zaključuje kako nastava Tjelesne i zdravstvene kulture ima danas velik utjecaj te će u budućnosti imati još veće značenje prilikom osposobljavanja učenika i mladeži za rad i život (Findak, 2003).

2.3. Plan i program Tjelesne i zdravstvene kulture

Za nastavni predmet Tjelesna i zdravstvena kultura planom i programom su predviđena dva sata tjedno.

Plan i program nastave za Tjelesnu i zdravstvenu kulturu u osnovnoj školi podijeljen je po razvojnim razdobljima. Pojedinačno razdoblje se sastoji od antropoloških, obrazovnih te odgojnih zadaća. U programu se nastavna tema navodi samo jedanput i ne ponavlja se u istoj formi, što znači da se odabrana tema može ponavljati i u višim razredima. Osnovna odrednica programa uzima u obzir biološke i sociološke razlike između učenika i učenica. Na temelju toga nastava mora biti organizirana posebno za učenice, a posebno za učenike (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa: Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006).

Prema prijedlogu Nacionalnog kurikuluma nastavnog predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura, ona sadržava tri domene:

- Tjelovježba, igra i sport
- Moje tijelo i ja
- Živim zdravo

Domene pospješuju kontinuitet učenja i poučavanja te su razumljive i jasne široj populaciji. Međusobno su povezane te razvijaju pozitivan pristup prema motoričkim aktivnostima i sportskoj igri, pomoću njih je osiguran fleksibilan pristup koji omogućuje izvršavanje različitih potreba učenika. Domene omogućuju povezivanja sa svim predmetima u obrazovnom procesu te im je sadržaj usmjeren na temeljnim kompetencijama kao što su osobni razvoj, komunikacija i suradnja, rješavanje problema i donošenje odluka te mnoge druge (Ministarstvo znanosti i obrazovanja: Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura, 2017).

Tjelovježba, igra i sport je domena koja naglašava usvajanje i primjenu raznih teorijskih i motoričkih kinezioloških znanja i vještina. Usvojena znanja i vještine će učenici moći primjenjivati kroz pojedinačne i timske motoričke aktivnosti, čime se utječe na planiranje slobodnog vremena, na dizanje kvalitete života i unaprjeđenje zdravlja. Tradicijska kultura i razvitak nacionalnog identiteta se usvaja kroz čimbenike ove domene.

Moje tijelo i ja domena je koja se bavi ljudskim tijelom i njegovim antropološkim obilježjima. Temelji ove domene su unaprjeđenje i održavanje motoričkih i funkcionalnih sposobnosti koji za rezultat imaju bolju fizičku spremnost i povećanje razine zdravlja. Ova domena doprinosi razvijanju osjećaja odgovornosti, vlastite dobrobiti te samostalnom donošenju odluka.

Domena Živim zdravo ima za cilj usvajanje pozitivnog načina razmišljanja o vježbanju te učenje zdravstvenih, higijenskih i ekoloških navika. Sastavnice ove domene su razvijanje navike svakodnevnog vježbanja te uspostavljanje zdravog načina života. Ova domena je posebno okrenuta razvijanju aktivnosti u prirodi i prirodnom okruženju te podizanju ekološke svijesti (Ministarstvo znanosti i obrazovanja: Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura, 2017).

2.3.1. Ocjenjivanje u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture

U Republici Hrvatskoj primjenjuje se ocjenjivanje na temelju broječnog vrednovanja segmenata nastave. U skladu sa zakonom, vrednovanje se izražava broječnom ocjenom vrijednostima od 1-5. Brojčane vrijednosti ocjene pokazuju postignuća učenika.

U nastavi Tjelesna i zdravstvena kultura ocjenjivanje se provodi po planu i programu, a vrednuju se motorička znanja, sposobnosti te kinantropološka obilježja.

3. Alternativni školski sustavi

Prvi pedagoški koncepti za poboljšanje odgojno-obrazovnog sustava započeli su se javljati u isto vrijeme kada su se udarali temelji razredno-predmetno-satnog školskog sustava. J. J. Rousseau (1712. – 1778.), koji preporučuje, u zamjenu za knjiško školsko učenje, okretanje ka prirodi, slobodi te radnom odgoju. Pestalozzi se također protivi intelektualističkoj školi te razvija pedagogiju koja je orijentirana na odgoj glave kao intelektualni odgoj, odgoj srca kao moralni odgoj te odgoj ruke kao tjelesni i radni odgoj. Sredinom 19. stoljeća Lav Nikolajevič Tolstoj otvara školu za seljačku djecu u kojoj se zagovara da slobodni odgoj dolazi od djeteta. Također, djeci je ponuđena potpuna sloboda pri posjećivanju nastave. Krajem 20. stoljeća javlja se nekoliko alternativa koje bi zamijenile razredno-predmetno-satni sustav. J. Dewey je predložio učenje uz projektanu nastavu, Sickinger je formirao razredna odjeljenja prema sposobnostima i uspjehu, M. Montessori zagovara učenje s naglašenim individualnim radom na raznovrsnim materijalima, dok Célestine Freinet sugerira kako učenje u prirodi ili na prirodnim izvorima bez udžbenika daje rezultate (Matijević, 2001).

3.1. Pedagoška koncepcija Célestina Freineta

Pedagogija Célestina Freineta do danas predstavlja otvoren model koji je pogodan za kreativno iskazivanje njegovih sljedbenika.

Célestine Freinet je prije svega počeo izvoditi svoje učenike u prirodu, te je pokušavao učenike zainteresirati za pismeno izražavanje. Zalaže se za metodu da učenici više vremena posvete radovima u kojima opisuju proučavanja u svojoj okolini (Matijević, 2001).

3.1.1. Biografija Célestinea Freineta

Freinet je rođen 15. listopada 1896. godine u selu Gars u Francuskoj gdje je kao dijete upoznat sa poljoprivredom i provođenjem vremena u prirodi. Pohađa seminar za učitelje te nakon Prvog svjetskog rata dobiva posao učitelja. Zbog osobnog hendikepa (oštećenog plućnog krila) pokušao je pronaći način da što više angažira djecu u nastavu. Na njega su snažno utjecali Rabelais, Montaigne, Rousseau i Decroly. Nakon nekoliko godina vođenja

nastave otvara vlastitu školu te održava vlastite seminare za usavršavanje učitelja. Na temelju njegovih zamisli otvoreno je nekoliko instituta koji su njegovali Freinetovu pedagošku koncepciju (Matijević, 2001).

3.1.2. Značajni elementi Freinetove pedagogije i teorije škole

„Kroz život – za život – kroz rad” je misao vodilja Freinetove pedagogije (Matijević, 2001). Temeljni čimbenici koji opisuju pedagogiju Celestina Freineta su: razredna samouprava u obliku suradnje, samostalnost u radu i učenju, suradnja učenika u razredu, učenje otkrivanjem u poticajnoj okolini te „slobodniji izraz” djece u širem značenju (Matijević, 2001).

Freinetova pedagogija se uvelike zasniva na mnogo kretanja, što je za djecu izuzetno važno i pozitivno. U njegovom programu djeca istražuju vode, šume, rijeke i krajeve svoje domovine što pozitivno utječe na nacionalni identitet. Freinet je smatrao da se djeca mogu izražavati pomoću kretanja i tjelesnih aktivnosti, na način da se igraju, treniraju sport, imaju period mirovanja i opuštanja, te da se izražavaju pomoću pantomime i glume. Bitno je naglasiti da veliku važnost u Freinetovoj pedagogiji ima suradnja, koja se definira u više oblika. Suradnja između učenika u razredu, između radne grupe, između škola, suradnja učitelja i suradnja između roditelja i škole (Matijević, 2001).

Njegova teorija se ne zasniva na točno propisanom ocjenjivanju učenika te na modelu praćenja. Freinetova težnja je da se dobije više slobode za učitelje i učenike te da oni sami biraju način ocjenjivanja. Model ocjenjivanja se temelji na samoocjenjivanju učenika uspoređujući osobni radni plan sa vlastitim uratkom, s time da se uzimaju u obzir i učiteljeve bilješke koje bi pomogle učeniku kako bi što više napredovao (Matijević, 2001).

3.2. Pedagoška koncepcija Marie Montessori

Škole u vrijeme odrastanja Marie Montessori su predstavljale autonomno mjesto odgoja u kojem se pokušavalo minimalizirati svaku vrstu individualnosti učenika. Njezina težnja, kao pedagoginje, bila je da se poštuje individualnost djeteta. Slično kao i kod drugih reformista, ideja Marie Montessori bila je da se napusti kruti razredno – satni sustav te da se dozvoli više slobode kako učenicima tako i učiteljima. U mnogim državama su Montessori škole bile zabranjene zbog političkih okolnosti. Pedagogija Marie Montessori ima religijska obilježja te je u katoličkom svijetu ova pedagogija vrlo priznata (Seitz i Hallwachs, 1997).

3.2.1. Biografija Marie Montessori

Rođena je u mjestu Chiaravalle u Italiji 1870. godine. Maria Montessori je bila prva žena koja je u Italiji studirala medicinu, te je nakon završenog studija preuzela katedru antropologije i počela se baviti odgojem djece. Nakon susreta s djecom s posebnim potrebama shvatila je kako želi postati pedagog te je nakon završetka studija preuzela pedagoški institut. Temeljila je svoju pedagogiju na odgoju osjetila pa zatim na odgoju razuma. Kroz godine je mnogo pedagoga zainteresirala za svoje viđenje odnosa prema djeci i učenicima te je započela voditi seminare koje su pohađali pedagozi iz cijelog svijeta. U nacističkom i komunističkom režimu su Montessori institucije bile zabranjene iz političkih razloga (Seitz i Hallwachs, 1997).

3.2.2. Osposobljavanje osjetila i kretanje

Temelj Montessori pedagogije je odgoj osjetila koji pomaže čovjeku kako naučiti odnositi se prema ostatku svijeta. Sastavnice pedagogije uključuju razvoj motoričkih sposobnosti cijelog tijela, što znači da se u igru uključuje cijelo tijelo. Seitz i Hallwachs (1997) navode:

„Duhovni razvoj mora biti povezan s kretanjem i ovisiti o njemu. Ta ideja mora prodrijeti kako u teoriju odgoja, tako i u praksu... Ako pažljivo promatramo dijete postaje očigledno da se njegov um razvija preko kretanja... Promatranja djece iz cijelog svijeta

dokazuju da dijete kretanjem razvija svoju inteligenciju. Kretanje potpomaže psihički razvoj koji se sa svoje strane izražava u daljnjem kretanju i djelovanju.” (str. 44)

Mišljenje Marie Montessori je da dijete uči dok se kreće, te da su učenje i kretanje sastavni čimbenici jednog procesa. S psihološke strane, smatra da se kretanjem razvija čovjekova samosvjesnost i samopouzdanje. Nadalje, Montessori pedagogija zagovara ponavljanje vježbi, jer se smatra kako s ponavljanjem određenih vježbi dijete uči nesvjesno vladati pokretima.

Montessori zagovara kretanje, jer u suprotnom ukoliko se čovjek ne kreće dolazi do tjelesne nesposobnosti, a samim time i do moralne depresije (Montessori, 2003).

3.2.3. Organizacijska struktura Montessori škola

U pedagogiji Marie Montessori nema stroge podjele na etape školovanja kao što je to u klasičnom školskom sustavu, nego je stvoren model objedinjenih škola (Seitz i Hallwachs, 1997).

Koliko će trajati školovanje u jednoj od Montessori-škola ovisi o organizacije školskog sustava u državi. Mogućnost je da škola bude četverogodišnja, šestogodišnja, osmogodišnja, desetogodišnja ili dvanaestogodišnja. Također, moguće je da u Montessori školama u jednom razredu bude dva, tri ili četiri različita godišta. Montessori je smatrala kako različita godišta u razredu omogućuje djeci da međusobno pomažu jedni drugima i da uče jedni od drugih.

Kao što je to slučaj sa javnim školama, država ima nadzor i nad Montessori školama. Najčešće, učenici prvih nekoliko godina idu u Montessori-školu te nakon toga ostvare prelazak u državnu školu. Kod učenika koji su pohađali Montessori-školu nije primjećen nikakav zaostatak u odnosu na djecu koja su od početka pohađala državnu školu (Matijević, 2001).

3.2.4. Uloga učitelja i odgajatelje

Filozofija Marije Montessori o ulozi učitelja u školi polazi od toga da učitelj mora biti sposoban, ali se istovremeno mora znati povući i postati pasivan kada dijete postane aktivno. Istovremeno, dok je učenik aktivan, učitelj mora promatrati i opažati. U Montessori-školama učitelj vodi razred dvije, tri ili četiri godine i pri tome ima pomoć jednog asistenta. Čest je slučaj da dva učitelja vode nastavu u jednom razredu, razredni učitelj nadgleda slobodni rad, dok predmetni nastavnici vode stručnu nastavu (Seitz i Hallwachs, 1997).

Montessori posebno naglašava duhovni razvoj učitelja, smatra kako je bitno da učitelj proučava sam sebe te je nužno da potisne ili ispravi svoje nedostatke u sebi koji bi potencijalno mogli predstavljati smetnju u odnosu sa djetetom. Također, učitelji koji se odluče predavati i odgajati djecu u Montessori-školama mora se odreći tiranije te izbaciti bijes i prkos i ispuniti se ljubavlju. Montessori (2003) navodi: „Treba postojati čin poniznosti: ukidanje predrasude koja se ugnijezdila u našim srcima. Ono što treba potpuno ukinuti nije pomoć koju odgoj može i mora dati nego je naše unutrašnje stanje, naše ponašanje odraslih koje nam onemogućuje da shvatimo dijete.” (str. 205)

3.2.5. Struktura nastave i ocjenjivanje

Nastava u Montessori školama je podijeljena u dva dijela, prvi dio je slobodan rad, a drugi je zajednička razredna nastava. Maria Montessori smatra kako su svjedodžbe nepotrebne te da poništavaju njenu filozofiju individualnosti učenika. Također, dobiveni rezultati se ne ocjenjuju prema propisanim normama, nego prema djetetovim individualnim karakteristikama. Takva pedagogija smatra kako ocjena i kritika negativno djeluju na razvoj učenika. U procesu ocjenjivanja sudjeluju učitelj i učenik te zajedno planiraju aktivnosti koje slijede. Dokumentacija prema kojoj se prati razvoj učenika nije ni po čemu slična onoj kakva je propisana u klasičnim školskim sustavima. Za razliku od toga, u Montessori-školama se nalaze ciljevi koje je potrebno u dogledno vrijeme postići. Ukoliko učitelj procijeni kako bi trebalo ponavljati neke radnje kako bi učenik bolje savladao određeno gradivo, pokušat će to izvesti na način da učenik sam shvati s kojim materijalima bi bilo potrebno više raditi. Kako bi se izvukao maksimum iz učenika, vrlo je bitna suradnja između roditelja i učitelja (Matijević, 2001).

3.3. Waldorfska pedagogija

Temelje waldorfske pedagogije je postavio Rudolf Steiner, doktor filozofije koji je smatrao da je čovjek građanin triju svjetova. Matijević (2001) navodi: „Svojim tijelom pripada svijetu koji opaža tijelom; svojom dušom gradi vlastiti svijet; duhom mu se objavljuje svijet, uzvišen nad oba spomenuta.” (str. 58)

Steinerova teorija o pedagogiji govori kako odgajatelji i učitelji u razvojnim godinama učenika ne smiju moralizirati i docirati iz razloga što u toj dobi učenici ostvaraju vezu s okolinom putem oponašanja i preko uzora (Matijević, 2001).

Waldorfska pedagogija ima za cilj povratiti područje humanizma koje se danas sve više gubi te razvijati njegovanje humanizma. Zadaća pedagogije je mladog čovjeka pripremiti za suočavanjem sa modernim vremenom, kulturom i tehnikom. Također, smatra se da je nužno kritički sagledati sve aspekte života te se na taj način ponašati i pokušavati stvoriti što humaniji i bolji svijet (Nastavni plan i program za osnovnu Waldorfsku školu).

3.3.1. Biografija Rudolfa Steinera

Rođen je u Kraljevcu 1861. godine. Kao znanstvenik se bavio prirodnim znanostima te Goetheovim prirodoznanstvenim radovima koji su mu pomogli u pronalasku zajedničkih stavki između duhovnog i prirodnog. Njegov pedagoški rad se očitovao u držanju predavanja i tečaja po centralnoj i zapadnoj Europi i u djelovanju kao privatni učitelj djeci s posebnim potrebama. Smatrao je kako je društvena slika uvelike povezana s pedagogijom. Za kvalitetno funkcioniranje društva smatrao je da je bitna sloboda u duhovnom životu, jednakost u pravnom životu i bratstvo u gospodarstvenom životu. Danas u Europi je otvoreno nekoliko stotina waldorfskih škola i vrtića koji djeluju po pedagogiji Rudolfa Steinera (Seitz i Hallwachs, 1997).

3.3.2. Struktura nastave

Waldorfska osnovna škola u Republici Hrvatskoj je ustrojena na taj način da se kroz osmogodišnje školovanje izmjenjuju tri faze upoznavanja, razumijevanja i savladavanja gradiva (Nastavni plan i program za osnovnu Waldorfsku školu):

- Od 1. do 3. razreda: doživljavanje, promatranje, eksperimentiranje
- 4. i 5. razred: prisjećanje opisivanje, karakteriziranje i započinjanje dijaloga
- od 6. do 8. razreda: obrazovanje, sposobnosti prosudbe

Bitna stavka waldorfske pedagogije je načelo egzemplarnosti prema kojem učitelji i odgajatelji kreiraju svoju nastavu. Poanta tog načela je da naglasak nije na količini pozitivnog znanja, već na izboru sadržaja koji će biti dovoljni za usavršavanje kompetencije samostalnog učenja. Dolasci na nastavu su obvezni, te se nastava dijeli na tri dijela, na glavnu nastavu, predmetnu nastavu i praktičnu nastavu. Tjelesna kultura pripada predmetnoj nastavi te se izvodi od 1. do 8. razreda osnovne škole (Nastavni plan i program za osnovnu Waldorfsku školu).

3.3.3. Ocjenjivanje u waldorfskoj školi

Za razliku od klasičnog školskog sustava u kojima je glavni aspekt ocjenjivanja elemenata nastave normirana skala ocjena, u waldorfskoj školi se ocjenjuje opisno i to na način u kojem se školski uspjeh prikazuje kao cjelokupan uspjeh učenika. Bitna stavka ocjenjivanja je učenikovo ponašanje i ophođenje prema sebi, radu, drugim učenicima, učiteljima te prema školi. Sličnost sa klasičnim školskim sustavom u vidu ocjenjivanja je to što se brojčana ocjena na kraju školske godine upisuje u matičnu knjigu (Nastavni plan i program za osnovnu Waldorfsku školu).

3.3.4. Uloga učitelja u waldorfskoj školi

Učitelj predmete nastave u waldorfskoj školi mora imati završenu visokoškolsku naobrazbu odgovarajućeg smjera, te najmanje završene dvije godine naobrazbe za waldorfskog učitelja na instituciji koja je priznata od strane međunarodne waldorfske asocijacije (Nastavni plan i program za osnovnu Waldorfsku školu).

3.3.5. Tjelesna kultura u waldorfskoj školi

Tjelesna kultura u waldorfskoj pedagogiji zauzima važno mjesto. Zagovornici waldorfske pedagogije smatraju kako nam pokret omogućava govor, rukovanje, rad itd., te su zastupljeni u predmetima euritmije i tjelesne kulture. Smatra se kako tjelesna kultura pomaže kako bi se uspostavio ujednačen odnos između tjelesne i duhovno-duševne snage. Također, vrlo bitna stavka tjelesne kulture je socijalan faktor pomoću kojeg učenici obraćaju pozornost jedni na druge i na njihove talente. U početku školovanja je glavna aktivnost igra te se u tom periodu pokušava ostvariti odnos između unutarnjeg doživljaja i izvanjskog pokreta. Smisao igre je da se djeca socijalno aktiviraju te da razvijaju sposobnost orijentacije i koordinacije udova. U trećoj godini školovanja započinje korištenje pravih tjelesnih vježbi te se teži timskom vježbanju. Djeca vježbaju preskoke sa malom i velikom vijačom te igraju štafetne igre. U četvrtom razreda djeca napuštaju grupno vježbanje te se više orijentiraju vježbanju udvoje. U ovom dijelu se uvode gimnastičke sprave kao što su kozlič, greda, vratilo i ruče. Peti razred je period u kojem djeca ostvaruju individualno vježbanje te uključuju rad s loptom. U program nastave uvode se atletske vježbe, te se uče osnovni elementi sportova kao što su rukomet, košarka, odbojka, plivanje itd. Cilj ovog perioda školovanja je da se razvije prostorna svijest i da se napusti slikovni karakter. U šestom razredu učenike se pokušava orijentirati ka pravilima i usvajanju određene tehnike. Kao i u svim razredima, vježbaju se elementi Bothmer gimnastike za odgovarajući razred. Sedmi razred je period u kojem se dječaci i djevojčice odvajaju po pitanju vježbanja. Sa dječacima se više radi na vježbama snage, dok se sa djevojčicama radi na elastičnosti. Sportske igre se proširuju na kompletne terene (2 koša, 2 gola itd.). U osmom razredu se smatra da su učenici naučili koordinirati sa vlastitom masom i visinom. U vidu gimnastike vide se još veće razlike između djevojčica i dječaka.

Kada se gledaju atletske vježbe, radi se na trčanju i skakanju te se ubacuju elementi bacanja (kugla, koplje, disk). Također, uvodi se hrvanje pomoću kojeg učenici mogu spoznati svoju snagu i opseg (Nastavni plan i program za osnovnu Waldorfsku školu).

3.4. Pedagogija sv. Ivana don Bosca

Pedagogija don Bosca se temeljila na poučavanju primjerom, te je don Bosco to svjedočio osobnim primjerom na način da je činio ono što je zagovarao. Također, smatrao je da je jedna od najučinkovitijih metoda pri odgajanju ljubav. U pedagogiji don Bosca je važno mjesto zauzimala duhovnost, za koju se preporučalo da se razvija kod mladih. Duhovnost se mladima nije smjela agresivno nametati, nego ih je trebalo poticati da pristupe sakramentima, molitvama, propovijedima i sl. Sličnost s Montessori pedagogijom je u tome što za odgajatelje don Bosca ne postoje djeca i mladi kojima se nije pružila prilika da se uključe u njihov program (Golubović, Polegubić i Beno, 2016).

Kada govorimo o vježbanju, don Ivan Bosco je smatrao vrlo važnim da mladi imaju slobodu kretati se i vježbati kako žele. Ivan Bosco (2009) navodi: „Neka im se dadne obilna sloboda da skaču, trče, galame do mile volje. Tjelovježba, glazba, deklamiranje, kazalište, šetnje jesu vrlo uspješna sredstva za postizanje discipline, unapređenje moralnosti i zdravlja. Neka se pazi samo da predmet zabave, osobe koje nastupaju te razgovori ne budu za osudu” (str.4).

3.4.1. Biografija Sv. Ivana don Bosca

Utemeljitelj salezijanaca rođen je u mjestu Becchi 1815. godine. Kao svećenik započinje svoj pedagoški rad i na temelju toga piše mnoge knjige za mlade, školske udžbenike i časopise. Za života je gradio nekoliko stambenih i školskih prostora za siromašne dječake te mu je cilj bio da pored vjerskog odgoja mladeži omogući i zanatsko školovanje. Na temelju svog rada i predanosti mladima, papa Ivan Pavao II. ga proglašava „ocem i učiteljem mladeži” (Don Boscovi salezijanci).

4. Zaključak

Kada se uspoređuje nastava općenito ili nastava Tjelesne i zdravstvene kulture u klasičnim i alternativnim školskim sustavima prvo što se zamjećuje su razlike. Reformatori i pedagozi koji su se trudili unijeti određene promjene u obrazovanje i odgoj mladih su se okretali modelu kako školu približiti djetetu. Maria Montessori je smatrala da će mladi ostvariti napredak ukoliko se budu nalazili u okruženju koje je njima pogodno za rast i razvoj te ukoliko budu imali prostora za individualnost i slobodu. Sloboda i individualnost su termini koji su izuzetno bitni alternativnim školama, dok se nastava u klasičnim školskim sustavima odnosi većinom na rad, red i disciplinu.

Promatrajući Tjelesnu i zdravstvenu kulturu zasebno, klasični školski sustav i alternativni pokazuju sličnosti i razlike. Sličnost je u tome da oba sustava definiraju Tjelesnu i zdravstvenu kulturu kao izrazito bitan predmet koji mladima omogućuje rast i razvoj, kako fizički tako i emocionalno - socijalni. Također, satnica Tjelesne i zdravstvene kulture u klasičnim i alternativnim sustavima je slična. Razlika između sustava u vidu Tjelesne i zdravstvene kultura je ta što u ranijim fazama razvoja djece i mladih, alternativne škole daju više mogućnosti za kretanje pored obaveznih sati Tjelesne i zdravstvene kulture (izleti u prirodi, učenje kroz igru u nižim razredima, učenje u prirodi). Kada se promatra status učitelja u klasičnom i alternativnom školskom sustavu zamjećujemo veliku razliku. U mnogim cijenjenim alternativnim sustavima je učitelj pasivan te pokušava dati mladima prostora da sami razvijaju svoju individualnost i on služi za usmjeravanje ukoliko dođe do zastoja u zadanim aktivnostima. Učitelji u klasičnim školskim sustavima su izuzetno aktivni te svojim primjerom pokazuju na koji način se trebaju odrađivati zadane aktivnosti.

Uspoređujući satnicu u oba školska sustava, poželjno bi bilo da je veća. S obzirom na moderan i brz život koji mladi danas vode, naglasak bi trebao biti na tjelesnu aktivnost i vježbanje koji bi uvelike poboljšali kvalitetu života.

5. Literatura

- Alić, J., Petrić, V. i Badrić M. (2016). Tjelesna i zdravstvena kultura u osnovnom školstvu: analiza propisanih nastavnih sadržaja. *Napredak*, 157(3), 341-359.
- Andrijašević, M. (2000). Slobodno vrijeme i igra. U M. Andrijašević (ur.) *Zbornik radova: 9. zagrebački sajam sporta i nautike*. (str. 7-15). Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu.
- Bosco, I. (2009). *Preventivni sustav u odgoju omladine*. Zagreb: Salesiana.
- Don Boscovi salezijanci. *Don Bosco*. Dostupno na: <http://donbosco.hr/salezijanci/donbosco>. (Datum pristupanja: 13.08.2018.)
- Golubović, A., Polegubić, F. i Beno, J. (2016). Suvremenost pedagogije djelotvorne ljubavi Sv. Ivana don Bosca. *Riječki teološki časopis*, 47(1),135-154.
- Findak, V. (2009). Kineziološka paradigme kurikula Tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja za 21. stoljeće. *Metodika: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*, 10(19), 371-381.
- Findak, V. (2003). *Metodika Tjelesne i zdravstvene kulture*. Zagreb: Školska knjiga.
- Findak, V. (1996). *Tjelesna i zdravstvena kultura u osnovnoj školi: priručnik za učitelje razredne nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
- Findak, V., Metikoš, D. i Mraković M. (1992). *Kineziološki priručnik za učitelje*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Kosinac, Z. (2011). *Morfološko – motorički i funkcionalni razvoj djece uzrasne dobi od 5. do 11. godine*. Split: Savez školskih športskih društava grada Splita.
- Matijević, M. (2001). *Alternativne škole: didaktičke i pedagoške koncepcije*.

Zagreb: Tipex d.o.o.

Miljković, D. (2009). *Pedagogija za sportske trenere*. Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2017). *Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura: prijedlog*.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, (2006). *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb.

Mišigoj-Duraković, M., Babić, R., Barić, R., Borer, K., Cerovec, D., Cigrovski Berović, M., Ciliga, D., Duraković, Z., Findak, V., Greblo Juraković, Z., Heimer, S., Horga, S., Jurakić, D., Kuna, K., Latin, V., Matković, B., Petrinović, L., Radić, B., Rakovac, M., Ružić, L., Schuster, S., Sorić, M., Strel, J., Šatalić, Z., Trošt Bobić, T. i Zubac D. (1999). *Tjelesno vježbanje i zdravlje*. Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.

Montessori, M. (2003). *Dijete: tajna djetinjstva*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Prskalo, I. (2004). *Osnove kineziologije*. Petrinja: Visoka učiteljska škola.

Seitz, M. i Hallwachs U. (1997). *Montessori ili Waldorf?* Zagreb: Educa.

Waldorfska škola. *Nastavni plan i program za osnovnu waldorfsku školu*.

Dostupno na:

http://www.waldorfska-skola.com/uploads/2/8/2/3/28237655/kurikulum_waldorfske_kole.pdf.

(Datum pristupanja: 16.08.2018.)